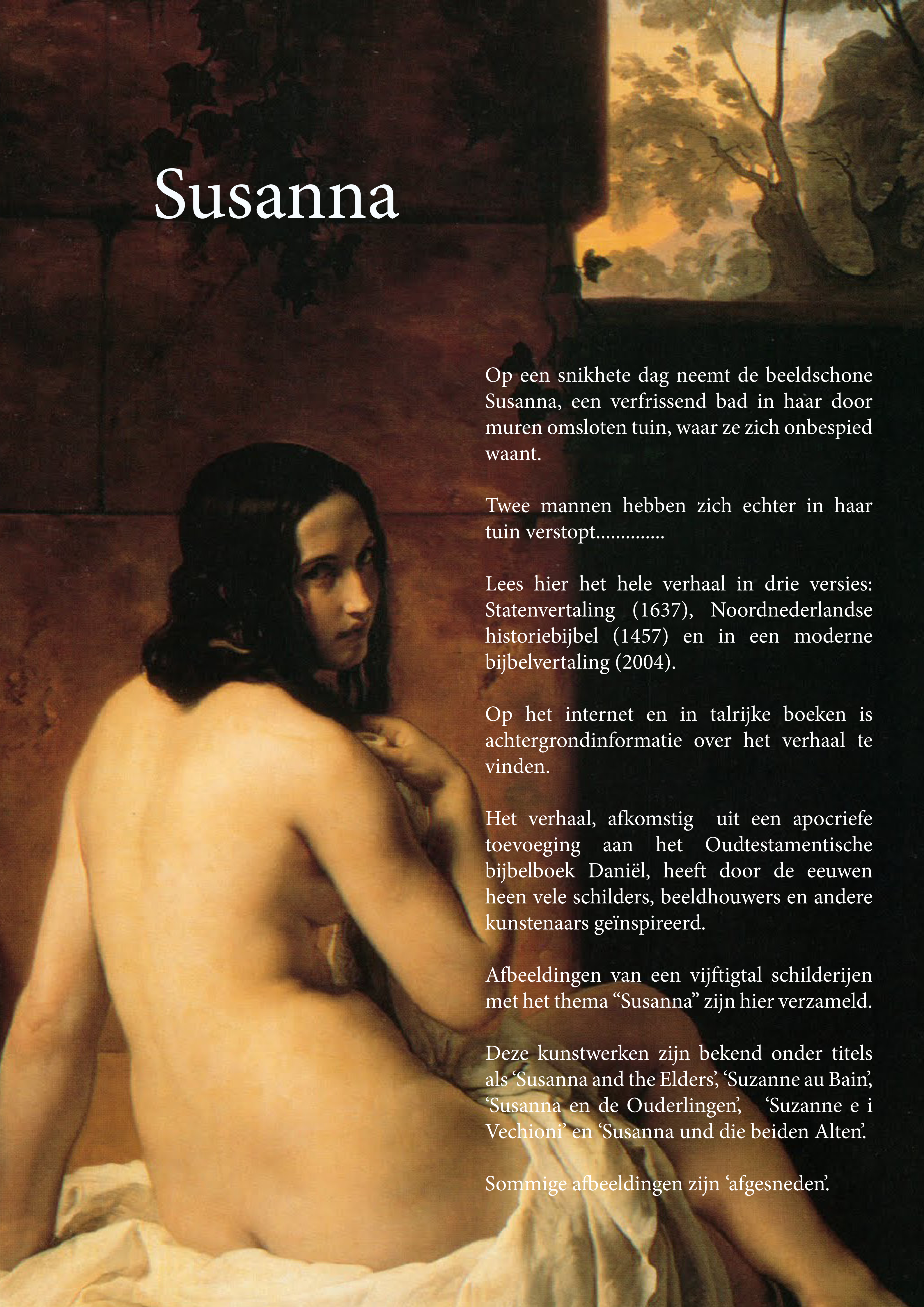

Susanna

Op een snikhete dag neemt de beeldschone Susanna, een verfrissend bad in haar door muren omsloten tuin, waar ze zich onbespied waant.

Twee mannen hebben zich echter in haar tuin verstopt..............

Lees hier het hele verhaal in drie versies: Statenvertaling (1637), Noordnederlandse historiebijbel (1457) en in een moderne bijbelvertaling (2004).

Op het internet en in talrijke boeken is achtergrondinformatie over het verhaal te vinden.

Het verhaal, afkomstig uit een apocriefe toevoeging aan het Oudtestamentische bijbelboek Daniël, heeft door de eeuwen heen vele schilders, beeldhouwers en andere kunstenaars geïnspireerd.

Afbeeldingen van een vijftigtal schilderijen met het thema "Susanna" zijn hier verzameld.

Deze kunstwerken zijn bekend onder titels als 'Susanna and the Elders', 'Suzanne au Bain', 'Susanna en de Ouderlingen', 'Suzanne e i Vechioni' en 'Susanna und die beiden Alten'.

Sommige afbeeldingen zijn 'afgesneden'.

Albrecht Altdorfer (ca. 1480-1535)	1526	Alte Pinakothek München

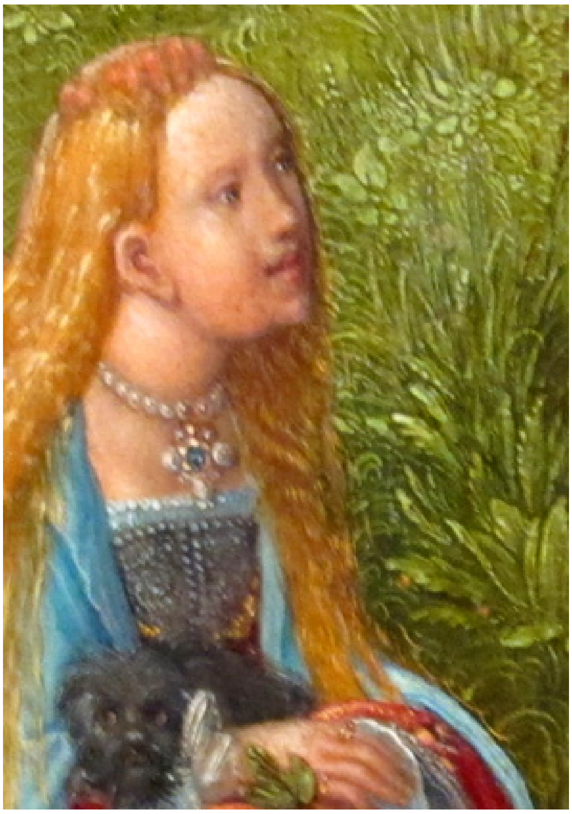
Bron: Statenvertaling (1637 + aangepaste spelling)

Daniël 13

1 Daar was een man woonachtig te Babylon, wiens naam was Jojakim.

2 Die nam een vrouw genaamd Susanna, een dochter van Chelkias, welke zeer schoon was, en de Here vrezende.

3 Want hare ouders waren rechtvaardig en hadden hun dochter onderwezen naar de wet van Mozes.

4 En Jojakim was zeer rijk, en hij had een hof nabij zijn huis, en de Joden kwamen bij hem tezamen, dewijl hij de aanzienlijkste was van hen allen.

5 En daar werden in hetzelfde jaar twee oudsten uit het volk tot rechters gesteld; van welke de Here gesproken heeft, dat ongerechtigheid uit Babylon was uitgegaan van de oudsten en rechters, die het volk schenen te regeren.

6 Deze waren gedurig in het huis van Jojakim, en tot hen kwamen allen, die

enige zaak voor het gericht hadden.

7 En het geschiedde als het volk op de middag was vertrokken, dat Susanna heenging, en wandelde in de hof van haar man.

8 En de twee oudsten zagen haar alle dagen in de hof gaan en wandelen, en werden over haar met begeerlijkheid ontstoken.

9 En verkeerden hun eigen zin, en wendden hun ogen af, zodat zij naar de hemel niet zagen, noch aan rechtvaardige gerichten gedachten.

10 En zij waren beiden over haar ontstoken, maar verhaalden elkander hun pijn niet;

11 Overmits zij zich schaamden hun lusten te verhalen, en dat zij met haar wilden te doen hebben.

12 En zij namen haar dagelijks naarstig waar om haar te zien;

13 En zeiden de een tot de ander: Welaan, laat ons naar huis gaan, want het is de ure des middagmaals.

14 En uitgegaan zijnde, scheidden zij van elkander, en wederkerende, kwamen zij tegelijk bijeen, en als zij elkander naar de oorzaak vroegen, bekenden zij aan elkander hun begeerlijkheid; en toen beraamden zij in het gemeen te zamen gelegen tijd, wanneer zij haar zouden kunnen alleen vinden.

15 En het geschiedde toen zij een bekwame dag waargenomen hadden, kwam Susanna gelijk zij dagelijks gewoon was, met twee dienstmaagden alleen en wilde zich in de hof wassen, overmits het zeer heet was.

16 En aldaar was niemand dan de twee oudsten, die daarin verborgen waren, en haar waarnamen.

17 En zij zeide tot haar maagden: Haalt mij nu zalf en zeep, en sluit de deuren van de hof, opdat ik mij mag wassen.

18 En zij deden als zij zeide, en zij sloten de deuren van de hof toe, en gingen door een zijdeur om te halen hetgeen haar was bevolen; en zij zagen de oudsten niet, omdat zij zich verstoken hadden.

19 En het geschiedde als de maagden uitgegaan waren, dat de twee oudsten opstonden, en liepen tot haar, en zeiden:

20 Zie de deuren van de hof zijn gesloten, en niemand ziet ons, en wij zijn met lust tegen u ontstoken, daarom doe onze wil en zijt bij ons.

21 Doch indien niet zo zullen wij tegen u getuigen dat een jong gezel bij u is geweest, en dat gij daarom uw dienstmaagden van u hebt weggezonden.

22 En Susanna zuchtte zwaar en sprak: Mij is van alle zijden bang, want, indien ik dat doe, zo ben ik des doods; en indien ik het niet doe, zo zal ik uw handen niet ontvlieden.

23 Doch het is mij raadzamer zulks niet doende in uw handen te vallen, dan te zondigen tegen de Here.

24 En Susanna riep met luider stem, en de twee oudsten riepen ook tegen haar.

25 En de ene van hen toelopende deed de deuren van de hof open.

26 Toen nu die van het huisgezin het geroep, dat in de hof was hoorden, zo liepen zij daarin door de zijdeur, om te zien wat haar geschied was.

27 Toen nu de oudsten hun redenen zeiden, zo hebben zich de knechten zeer geschaamd, want nooit was zulk een rede van Susanna door iemand gesproken.

28 En het geschiedde des anderen daags, als het volk tezamen kwam

ten huize van haar man Jojakim, dat de twee oudsten ook kwamen vol van boos voornemen tegen Susanna, om haar te doen doden;

29 En zeiden tot het volk: Zend om Susanna, de dochter van Chelkias, de huisvrouw van Jojakim, en zij zonden om haar.

30 En zij kwam met haar ouders, en met haar kinderen, en met al haar maagschap.

31 Doch Susanna was zeer teder en schoon van gezicht.

32 Daarom bevalen deze booswichten dat zij haar aangezicht zou ontdekken, want zij was gedekt, opdat zij zich aan haar schoonheid mochten verzadigen.

33 En die bij haar waren, en allen die haar zagen, weenden.

34 En de twee oudsten stonden op in het midden van het volk, en legden de handen op haar hoofd.

35 Maar zij weende, en zag op naar de hemel, want haar hart vertrouwde op de Here.

36 En de oudsten zeiden: Toen wij in de hof alleen wandelden, kwam deze met twee dienstmaagden, en sloot de deuren van de hof toe en zond de maagden van haar weg;

37 Een jong gezel kwam tot haar, die verstoken was, en legde zich bij haar.

38 Maar wij zijnde in de hoek van de hof, en deze schande ziende, liepen naar haar toe;

39 En ziende hen bij elkander, konden wij de gezel niet machtig worden, omdat hij sterker was dan wij; en hij deed de deuren open en sprong weg.

40 Doch deze grepen wij en vraagden haar wie de jongeling was, en zij wilde ons zulks niet zeggen. Dit getuigen wij.

41 En de vergadering geloofde hen als oudsten en rechters van het volk, en veroordeelden haar om te sterven.

42 Doch Susanna riep uit met luider stem, en zeide: O eeuwige God, die een kenner zijt der verborgen dingen, en die alle dingen weet eer zij zijn,

43 Gij weet dat zij leugens tegen mij getuigen, en zie ik moet sterven daar ik niets gedaan heb van hetgeen deze tegen mij boos getuigen.

44 En God hoorde haar stem.

45 En als men haar wegvoerde tot de dood, zo verwekte God de heilige geest van een jongeling, die genaamd

was Daniël.

46 En hij riep met luider stem: Ik ben rein van dit bloed;

47 En het ganse volk wendde zich om naar hem, en zeide: Wat rede is dit die gij gesproken hebt?

48 Doch hij staande in het midden van hen, zeide: Zijt gij kinderen Israëls zo dwaas, dat gij een dochter Israëls veroordeelt, eer gij de zaak onderzocht en de zekerheid daarvan verstaan hebt?

49 Keert weder naar het gericht, want dezen hebben valse dingen tegen haar getuigd.

50 En het ganse volk keerde met haast weder; en de oudsten zeiden tot hem: Kom herwaarts, en zit in het midden van ons, en onderricht ons, dewijl God u het rechterambt heeft gegeven.
51 En Daniël sprak tot hen: Scheidt de een ver van de ander, en ik zal hen ondervragen.

52 Als nu de een van de ander gescheiden was, zo riep hij de een van hen, en zeide tot hem: Gij verouderde in boze dagen, nu zijn uw zonden op u gekomen, die gij te voren hebt gedaan.

53 Als gij onrechtvaardige oordelen oordeeldet, en de onschuldige veroordeeldet, maar de schuldige losliet; daar de Here zegt: Gij zult de onschuldige en rechtvaardige niet doden.
54 Nu welaan dan, indien gij deze gezien hebt, zo zeg onder welke boom gij hen bij elkander hebt zien verkeren, en hij zeide: Onder een mastiekboom.

55 Toen zeide Daniël: Zeer wel, gij hebt tegen uw eigen hoofd gelogen; want de engel des Heren zal nu bevel van God ontvangen, en u midden doorklieven.

56 En als hij deze had doen weggaan, beval hij dat men de ander zou voorbrengen, en zeide tot hem: Gij zaad van Kanaän en niet van Juda, de schoonheid heeft u bedrogen, en de begeerlijkbeid heeft uw hart verkeerd.

57 Alzo hebt gij de dochters van Israël gedaan, en die hebben door vrees zich met u vermengd, maar deze dochter van Juda heeft uw boosheid niet verdragen.

58 Nu dan zeg mij, onder wat boom hebt gij haar gegrepen, daar zij met elkander verkeerden, en hij zeide: Onder een eik.

59 Toen zeide Daniël tot hem: Zeer wel, gij hebt ook tegen uw eigen hoofd gelogen, want de engel Gods, die het zwaard heeft, wacht op u, om u middendoor te houwen, opdat hij

ulieden uitroeie.

60 En de gehele vergadering riep uit met luider stem, en loofden God, die een Verlosser is dergenen die op hem hopen,

61 En stonden op tegen de twee oudsten, overmits Daniël hen uit hun eigen mond van valse getuigenis had overtuigd.
62 En zij hebben hun gedaan naar de wet van Mozes, op zodanige wijze als zij hun naaste boos meenden te doen, en hebben hen gedood, en het onschuldige bloed is op die dag verlost geworden.

63 Doch Chelkias, en zijn huisvrouw, loofden God over hun dochter Susanna, met Jojakim haar man, en haar ganse maagschap, omdat geen oneerlijke zaak in haar was gevonden.

64 En Daniël werd groot voor het volk, van die dag aan en daarna.

NB De afbeeldingen in deze tekst zijn details uit het schilderij van Altdorfer en miniaturen uit oude getijdenboeken en bijbels.

Francesco Hayez
(1791-1882)

1850

Privécollectie
New York

Igor Samsonov -
(1963-) -

Bron: Noordnederlandse historiebijbel (1458)

Van Susanna

In der stat van Babylonyen daer was een eerbaer man, genoemt Joachim.

Ende hi hadde een eerbaer wijf, genoemt Susanna.

Ende want dese Joachim rijc was, soe plagen die joden tot sinen huse te comen spacieren.

Ende daer waren twee oude papen, die cregen becoringe op Susanna.

Op een tijt soude haer Susanna gaen dwaen in haren boemgaert ende dat vernamen die twee oude papen.

Ende si verborgen hem heymelic in den boemgaert.

Ende Susanna quam in den boemgaert mit haer maecht.

Ende doe si haer dwaen soude, doe sende si haer maget uut den boemgaert om oly haer mede te salven.

Doe Susanna daer alleen was, doe quamen die papen tot haer ende seiden:

"Doet nu onse wille of wi sellen u wrogen dat wi u bevonden hebben misdoen mit enen jongelinc in desen boemgaert."

Doe suchtede Susanna ende seide:

"Anxt hevet mi ombevangen. Doe ic dese sonde, so vertoren ic Gode. Ende doe ict niet, so sel ic mijn lijf verliesen. Doch ist beter dat ic mijn lijf verlies, dan ic Gode vertoren ende mijn siel verlies."

Doe began Susanna om hulp te ropen ende die papen riepen mede.

Ende dat gesin hoerden dat ende quamen lopen. Doe seiden die papen dat si Susanna daer bevonden hadden misdoen mit enen jongelinc in den boemgaert.

Doe seiden dat gesin: "Hoe en hadde gi den jongelinc niet gehouden?"

Doe seiden die papen: "Want hi jonc ende cloec was, so is hi ons ontlopen."

Des anderen dages wroechden die papen Susanna voir dat gerecht.

Doe quam Susanna mit horen vrienden voir dat gerecht, al screyende, want haer die saec alleen anghinc ende en mocht tot haer onscout niet comen.

Doe traden die twee oude papen voirt ende si leiden haer hant op haer hoeft.

Ende si swoeren dat si Susannen bevonden hadden in den boemgaert misdoen mit enen jongelinc die hem ontliep, sodat si hem niet en kenden.

Ende Susanna haer woerden en waren niet gehoert.

Ende doe wort Susanna veroerdelt te stenen. Doe leyde men Susanna uut om te doden.

Doe screyde al dat gemeen volc. Ende Susanna sloech haer ogen op te hemelwaert ende seide:

“O, almachtich, ewich God. Alle dinc is U openbaer. Gi weet wel dat ic deser sonden ontsculdich ben ende dat si mi valschelic overgetuget hebben.”

Doe sende God Danyel aldaer ende toechde sijn ontfermherticheit.

Ende Danyel riep mit luder stemmen ende seide:

“Keert weder dat onnoesel bloet. Dat vonnis is valsch, dat die papen over haer getuget hebben.”

Doe wort al dat volc verblijt. Ende Susanna quam weder voir dat gerecht.

Doe seide Danyel:

“Sceit die papen van een.” Men dede also.

Doe dede Daniel den enen paep voir hem comen ende seide:

“Du oude, nu sel dijn valscheit geopenbaert worden die du lange gedragen hebste. Segt mi: onder wat boem saech gi Susannen misdoen mit den jongelinc?”

Doe seide die paep: “Onder een gengevaerboem.”

Doe seide Danyel:

“Du liechste in dinen hoefde.”

Doe dede hi den anderen paep voir hem comen ende seide:

“Onder wat boem saech gi Susanna mit den jongelinc?”

Die paep seide: “Onder enen pruymboem.”

Doe seide Daniel:

“Gi liecht in uwen hoefde, want diergelike bomen en waren in dien boemgaert niet.”

Doe began al dat volc te ropen.

Ende si dancten ende loveden Gode, die sijn volc vertroest.

Ende doe worden die papen uutgeleet ende gesteent ter doot.

Also wort haer valscheit geloent.

Guido Cagnacci - Hermitage Museum
(1601-1683) St. Petersburg

Jan Massijs 1567 Kon. Museum voor Schone Kunsten
(1509-1575) Brussel

Pierre van Hanselaere (1786-1862) — 1820 — Rijksmuseum Amsterdam

Bron: Nieuwe Bijbelvertaling (2004)

1 In Babylon woonde een man die Jojakim heette.

2 Hij was getrouwd met Susanna, de dochter van Chilkia. Zij was een bijzonder mooie vrouw en had ontzag voor God.

3 Haar ouders waren rechtschapen en hadden hun dochter opgevoed volgens de wet van Mozes.

4 Jojakim was een vermogend man. Hij had een tuin naast zijn huis en daar vergaderden de Joden, want hij genoot het meeste aanzien van iedereen.

5 Nu waren er dat jaar twee volksoudsten als rechters aangesteld, van wie gold wat de Heer gezegd heeft: 'Wetteloosheid is uitgegaan van Babylon, van de oudsten, die rechters waren en geacht werden het volk te besturen.'

6 Zij brachten veel tijd bij Jojakim door, en iedereen die een geschil had ging naar hen toe.

7 Als tegen de middag het volk was weggegaan, ging Susanna in de tuin van haar man wandelen.

8 Elke dag zagen de twee oudsten haar daar binnenkomen en rondwandelen, en ze gingen haar steeds meer begeren.

9 Ze luisterden niet naar hun verstand en keken niet meer op naar de hemel; ze vergaten dat er ook over hen rechtvaardig geoordeeld zou worden.

10 Allebei waren ze ziek van verlangen naar haar, maar ze vertelden het elkaar niet

11 omdat ze zich ervoor schaamden dat ze gemeenschap met haar wilden hebben.

12 Dag na dag probeerden ze haar te zien te krijgen.

13 Op een dag zei de een tegen de ander: 'Laten we naar huis gaan, het is etenstijd,' en ze liepen ieder een andere kant op.

14 Maar na een omweg kwamen ze allebei op dezelfde plaats terug, en toen ze elkaar vroegen waarom, bekenden ze elkaar hun verlangen. Samen overlegden ze welk moment geschikt zou zijn om haar alleen aan te treffen.

15 Nog terwijl ze dat bespraken, kwam Susanna zoals gewoonlijk de tuin binnen met twee dienaressen. Ze verlangde ernaar te baden, want het was warm.

16 Er was niemand behalve de twee oudsten, die zich hadden verscholen om haar te begluren.

17 Ze zei tegen de dienaressen: ‘Ga olie en balsems voor mij halen en sluit de poort van de tuin, dan kan ik een bad nemen.’

18 Ze deden wat zij vroeg; ze sloten de poort van de tuin en verdwenen door de zijingang om het gevraagde te halen, zonder de oudsten die zich daar verscholen hadden op te merken.

19 Zodra de dienaressen weg waren, kwamen de twee oudsten tevoorschijn en liepen op haar toe.

20 Ze zeiden: ‘De poort van de tuin is dicht en niemand kan ons zien. We worden verteerd door verlangen naar jou. Doe wat wij je vragen en heb gemeenschap met ons.

21 Anders zullen we tegen jou getuigen en zeggen dat er een jongeman bij je was en dat je daarom je dienaressen hebt weggestuurd.’

22 Susanna kreeg het benauwd en zei: ‘Ik kan geen kant op, want als ik aan u toegeef betekent dat mijn dood, en als ik het niet doe ben ik aan u overgeleverd.

23 Toch doe ik het niet. Ik val liever in uw handen dan dat ik tegen de Heer zondig.’

24 En Susanna begon luid te roepen, maar de twee oudsten overstemden haar.

25 Een van hen liep naar de poort van de tuin en maakte die open.

26 Toen de dienaren in het huis het geroep in de tuin hoorden, renden ze door de zijingang de tuin in om te zien wat er met Susanna was gebeurd.

27 Toen de oudsten hun verhaal hadden gedaan, schaamden de dienaren zich diep, want zoiets hadden ze nog nooit over Susanna gehoord.

28 De volgende dag, toen het volk bij haar man Jojakim bijeenkwam, waren daar ook de twee oudsten, die hun misdadige plan om Susanna te doden ten uitvoer wilden brengen. Ze zeiden waar iedereen bij stond:

29 ‘Laat Susanna halen, de dochter van Chilkia, de vrouw van Jojakim.’ En zo gebeurde het.

30 Ze kwam, samen met haar ouders, haar kinderen en al haar verwanten.

31 Susanna was een buitengewoon bevallige en mooie vrouw.

32 De schoften bevalen haar te ontsluieren – ze was immers gesluierd – om zich in haar schoonheid te verlustigen.

33 Maar de mensen in haar gezelschap, en allen die haar zagen, moesten huilen.

34 Te midden van het volk stonden de twee oudsten op en legden hun handen op haar hoofd.

35 Huilend keek Susanna op naar de hemel, want in haar hart vertrouwde

ze op de Heer.

36 De oudsten zeiden: ‘Terwijl wij alleen in de tuin wandelden, kwam deze vrouw met twee dienstmeisjes binnen, sloot de poort van de tuin en stuurde de meisjes weg.

37 Toen kwam er een jongeman naar haar toe die zich verborgen had gehouden, en hij ging bij haar liggen.

38 Vanuit een hoek van de tuin zagen wij dat misdadige gedrag en wij haastten ons erheen.

39 We zagen dat ze gemeenschap hadden, maar konden hem niet overmeesteren omdat hij sterker was dan wij en door de poort naar buiten vluchtte.

40 Toen hebben we haar gegrepen en haar gevraagd wie die jongeman was.

41 Zij wilde het ons niet zeggen. Dit is ons getuigenis.’ En de vergadering geloofde hen omdat ze oudsten van het volk en rechters waren, en Susanna werd ter dood veroordeeld.

42 Daarop riep zij met luide stem: ‘Eeuwige God, u die het verborgene kent en alles weet voordat het gebeurt,

43 u weet dat zij mij vals beschuldigd hebben. Ik moet sterven, hoewel ik niets gedaan heb van alles waar zij mij van betichten.’

44 En de Heer hoorde haar.

45 Terwijl zij werd weggeleid om gedood te worden, wekte God het heilige vuur in een jongen die Daniël heette.

46 Hij riep luid: ‘Ik maak mij niet schuldig aan haar bloed.’

47 Het hele volk keerde zich naar hem toe en zei: ‘Wat bedoel je daarmee?’

48 Hij ging in hun midden staan en zei: ‘Bent u wel bij zinnen, zonen en dochters van Israël? Veroordeelt u een dochter van Israël zonder ondervraging, zonder kennis van de feiten?

49 Ga terug naar de vergaderplaats, want ze hebben haar vals beschuldigd.’

50 Het hele volk ging haastig terug. De oudsten zeiden tegen Daniël: ‘Kom bij ons zitten en zeg wat je te zeggen hebt, want God heeft je de wijsheid van een oudere man gegeven.’

51 En Daniël zei: ‘Zet de twee rechters ver uit elkaar, dan zal ik hen ondervragen.’

52 Toen ze uit elkaar gezet waren, riep hij eerst de een bij zich en zei: ‘U bent in slechtheid oud geworden, maar nu komen ook uw eerdere zonden aan het licht.

53 U hebt onrechtvaardige vonnissen geveld: onschuldigen veroordeeld en schuldigen vrijgesproken, terwijl de Heer zegt: “Breng een onschuldige die in zijn recht staat niet ter dood.”

54 Als u deze vrouw werkelijk gezien hebt, zeg ons dan: onder wat voor boom hebt u hen met elkaar gezien?' Hij antwoordde: 'Onder een mastiekboom.'

55 Daniël zei: 'Mooi! Met die leugen hebt u uw eigen straf bepaald, want Gods engel heeft van God al bevel gekregen u te vellen.'

56 Hij stuurde hem weg en liet de ander voorleiden. Tegen hem zei hij: 'U bent een nakomeling van Kanaän en niet van Juda! Schoonheid heeft u misleid, begeerte uw hart verdorven.

57 Zo hebt u de dochters van Israël behandeld, en uit angst hadden zij gemeenschap met u. Maar deze dochter van Juda heeft zich tegen uw wetteloosheid verzet.

58 Nu dan, zeg mij: onder wat voor boom hebt u hen met elkaar betrapt?' En hij zei: 'Onder een eik.'

59 Toen zei Daniël: 'Mooi! Ook uw leugen keert zich tegen u, want Gods engel staat al klaar met een zwaard om u te doorklieven. Hij vernietigt u beiden.'

60 Hierop begonnen alle aanwezigen luid te juichen en God te prijzen, die redt wie op hem vertrouwt.

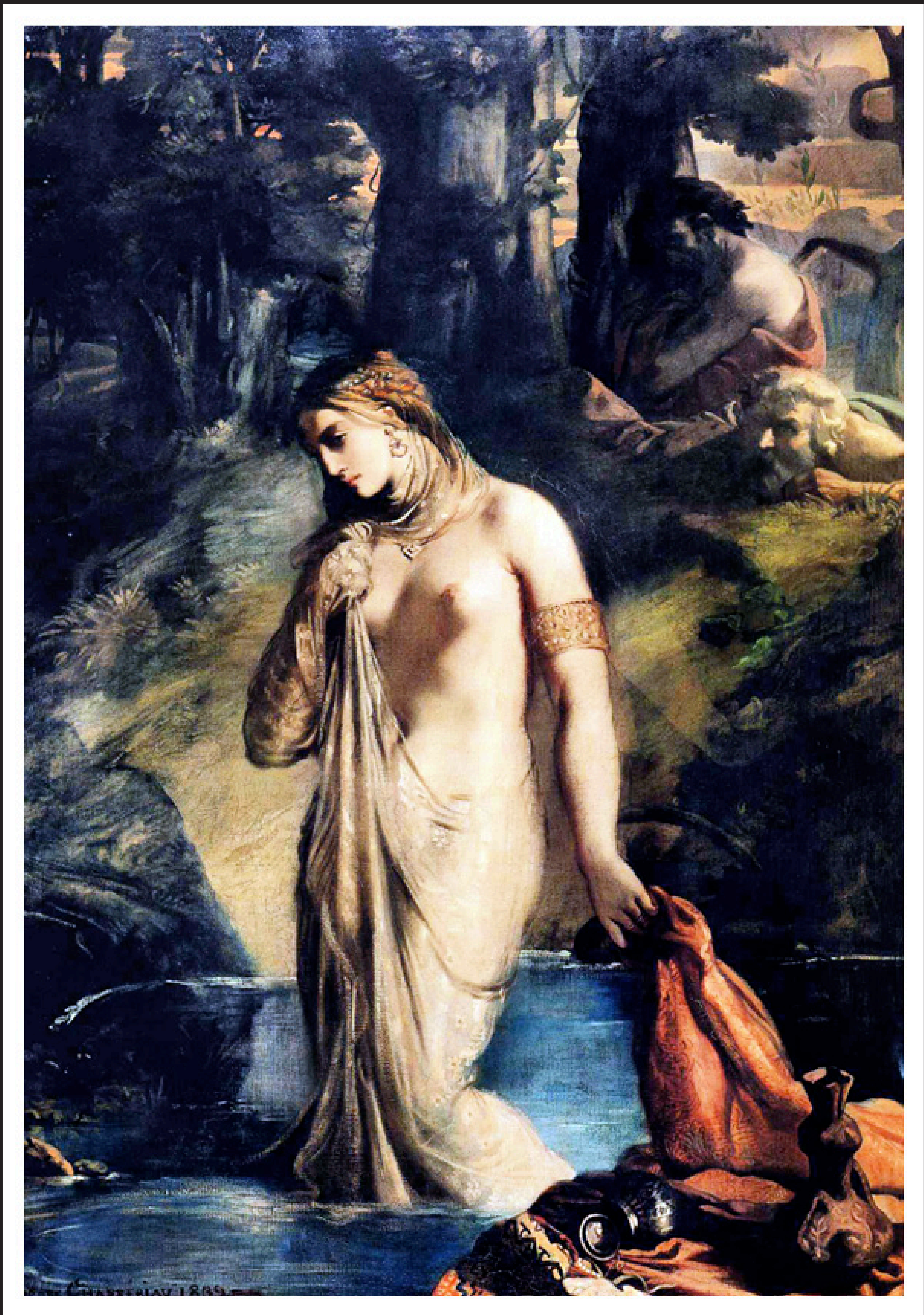
61-62 Ze verdrongen zich om de twee oudsten, die Daniël op grond van hun eigen woorden als valse getuigen had ontmaskerd. Zoals de wet van Mozes gebiedt, deden ze met hen wat zij een ander hadden willen aandoen: ze brachten hen ter dood. Zo werd die dag onschuldig bloed gered.

63 Chilkia en zijn vrouw prezen God omwille van hun dochter Susanna, samen met haar man Jojakim en al hun verwanten, omdat gebleken was dat zij niets schandelijks had gedaan.

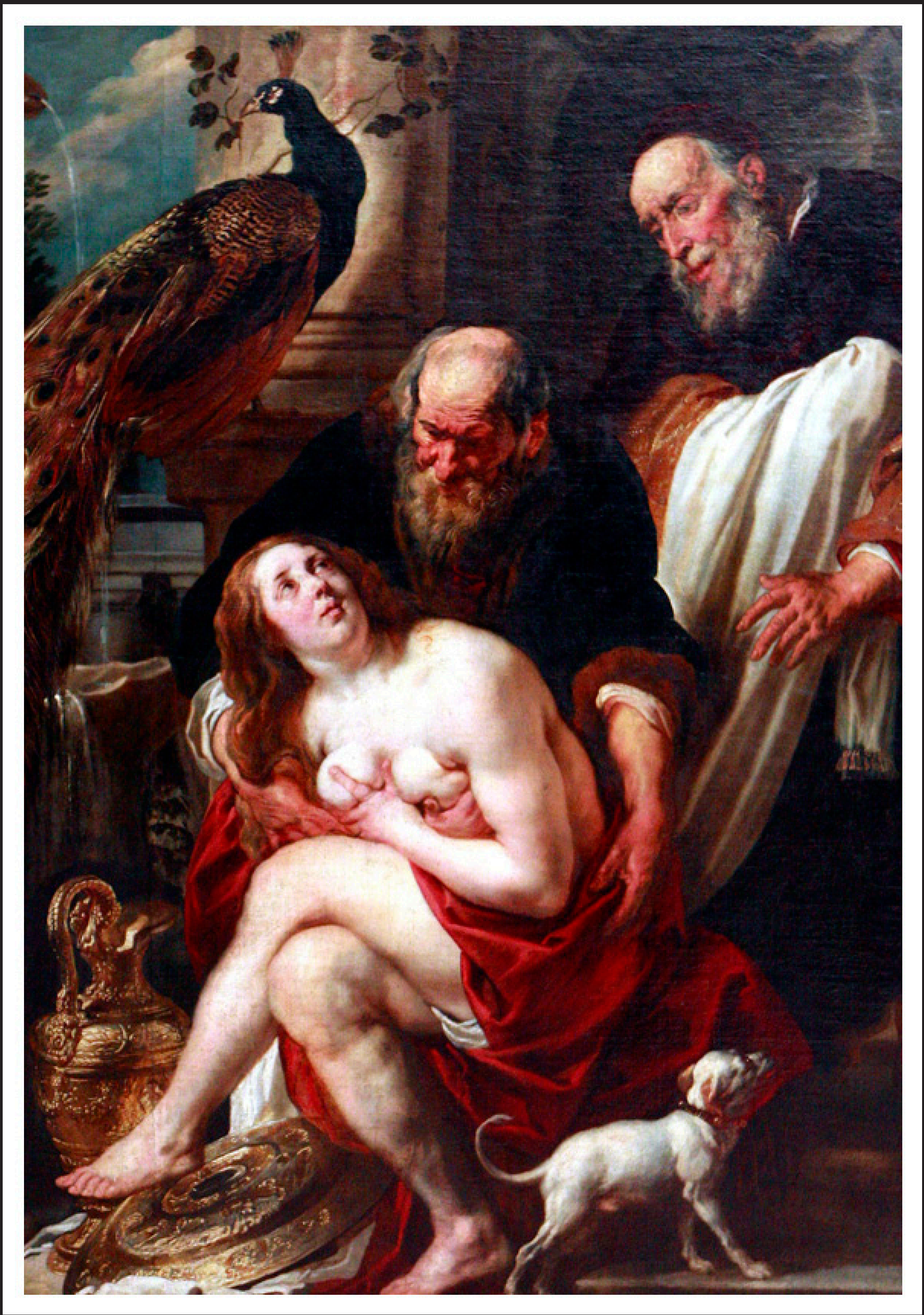
64 En vanaf die dag genoot Daniël veel aanzien bij het volk.

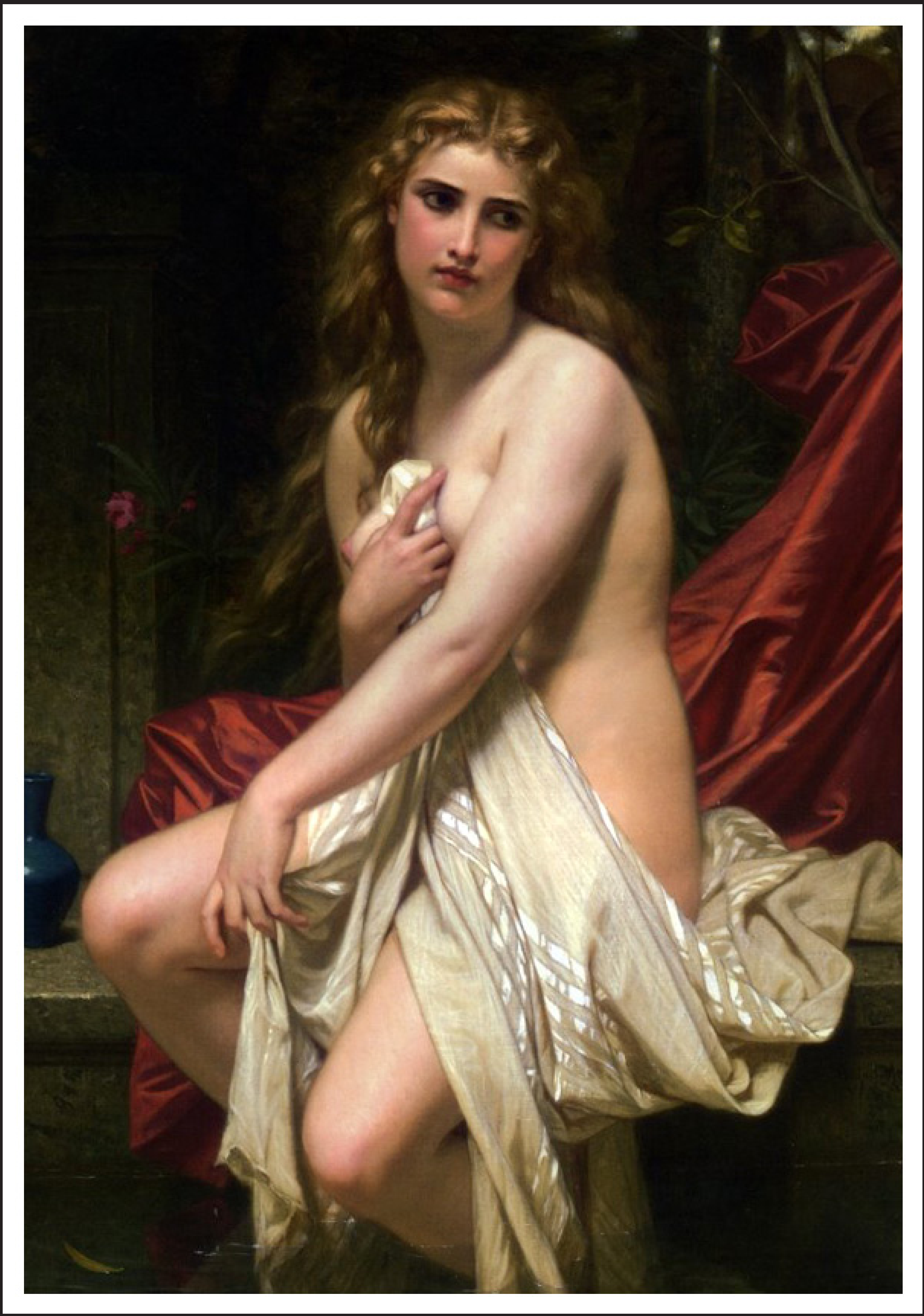
Artemisia Gentileschi (1593-1656) | 1610 | Schönborn Collectie Pommersfelden

Théodore Chasseriau (1819-1856) | 1839 | Louvre Parijs

Jacob Jordaens - Museum voor Schone Kunsten
(1593-1678) Antwerpen

Hugues Merle - Privécollectie
(1823-1864)

Gerard (Gerrit) van Honthorst (1590-1656) | ca. 1655 | Galleria Borghese Rome

Giuseppe Bartolomeo Chiari (1654-1727) | 1700 1727 | Walters Art Museum Baltimore

Paolo Veronese (El Veronés) (1528-1588) — 1585 — Louvre Parijs

Peter Pauwel Rubens (1577-1640) — 1610 1611 — Museo de las Bellas Artes Madrid

Alessandro Allori - Musée Magnin
(1535-1607) Dijon

Antoine Coypel (1661-1721)	1695 1696	Museo del Prado Madrid

Il Tintoretto (1518-1594)	ca. 1555	Kunsthistorische Museum Wenen

Paolo Veronese (El Veronés) ca. Museo del Prado
(1528-1588) 1580 Madrid

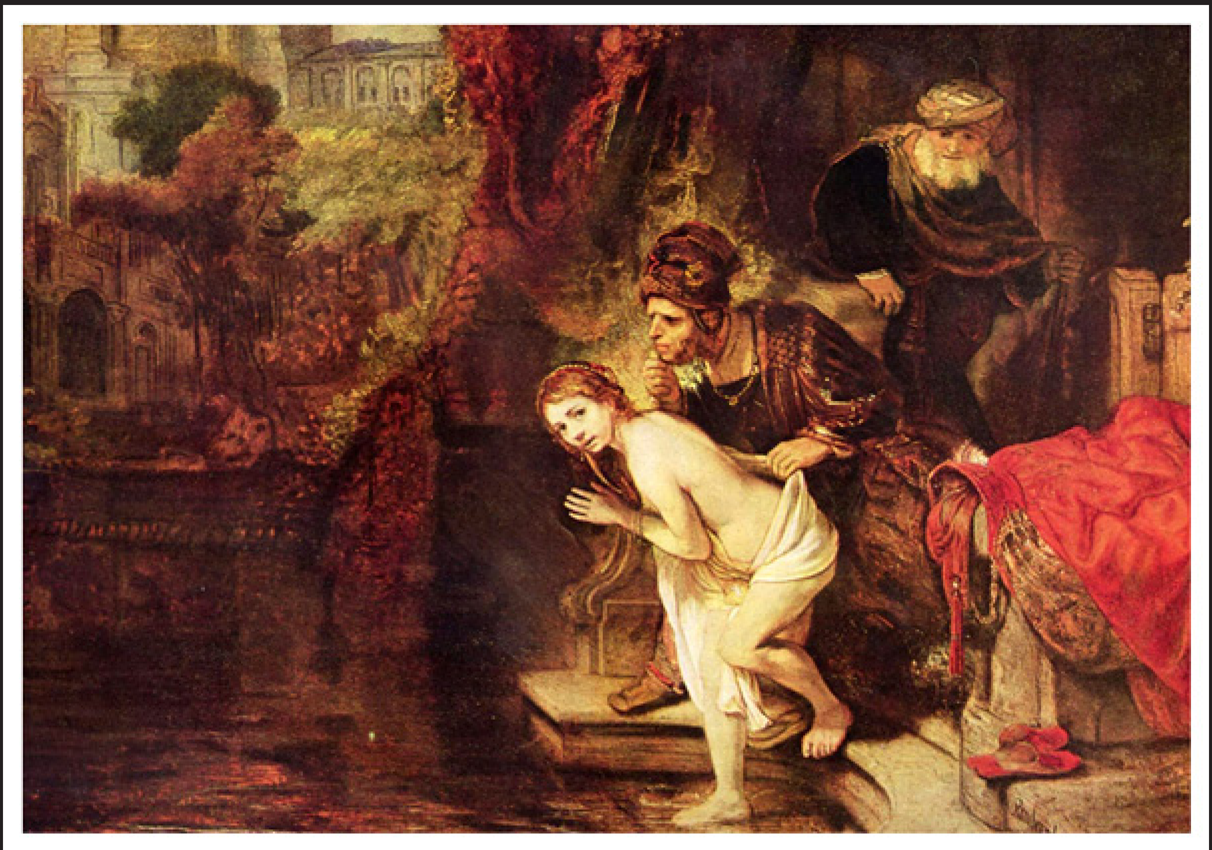
Guido Reni 1620 National Gallery
(1565-1645) 1625 Londen

Giovanni Battista Tiepolo	1720	Wadsworth Atheneum
(1696-1770)	1722	Hartfort (Connecticut)

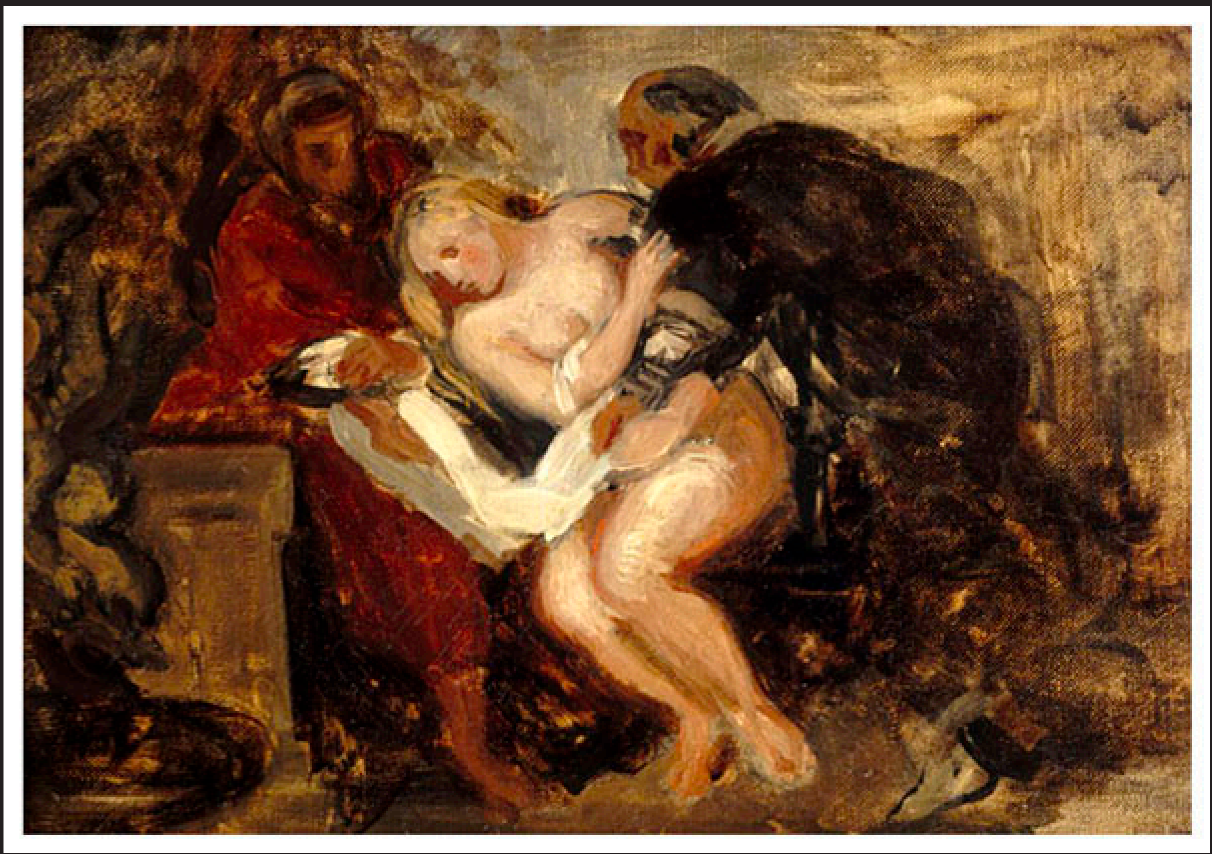
Jacopo ‘Tintoretto’ Robusti (1518-1594) | ca. 1560 | Louvre Parijs

Rembrandt (van Rijn) (1609-1669) | 1647 | Staatliche Museen Berlijn

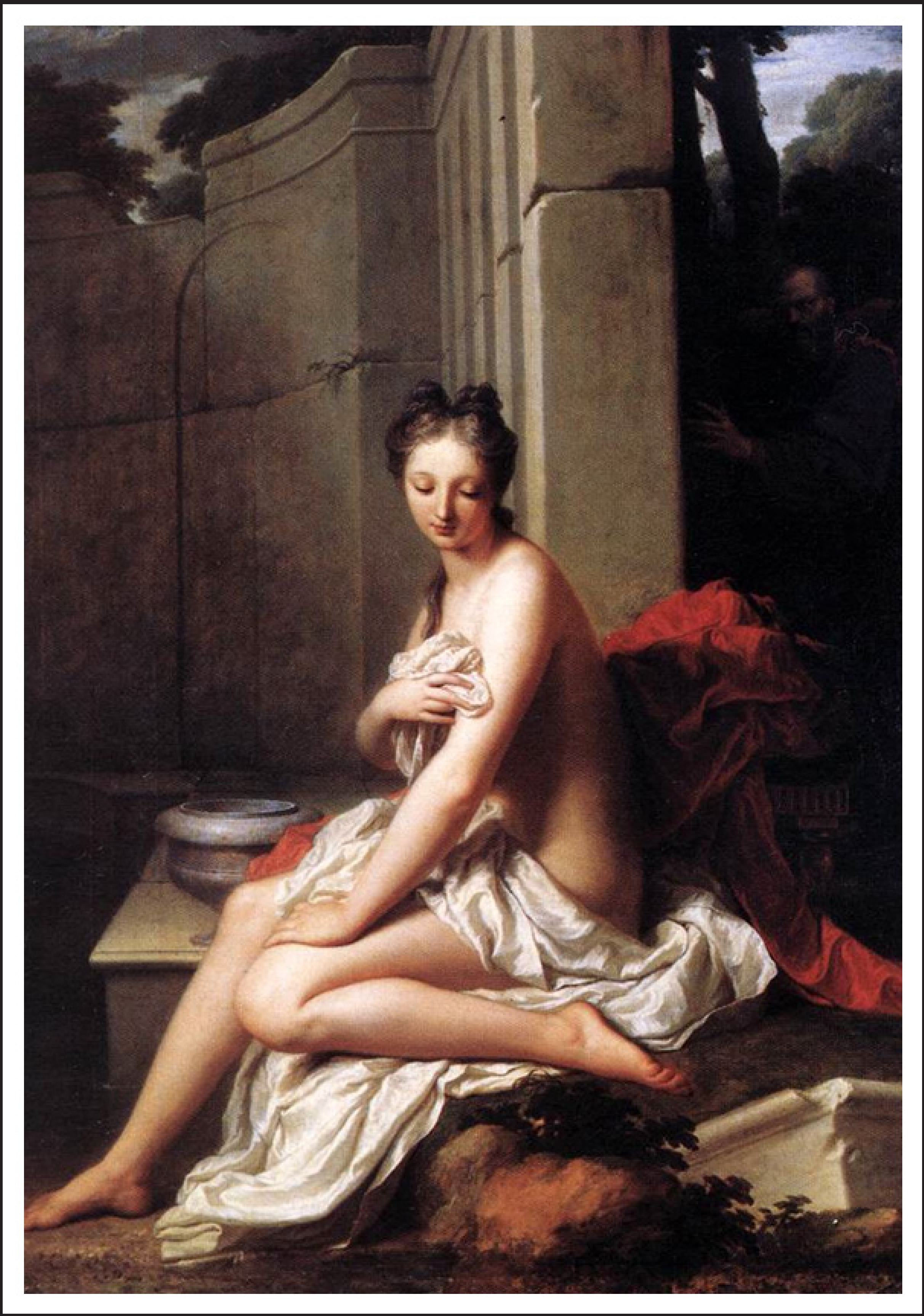
Pieter Lastman (1583-1633) | 1614 | Gemäldegalerie Berlijn

Eugène Delacroix (1798-1863) | - | Palais des Beaux-Arts Lille

Lorenzo Lotto (1480-1556) | 1517 | Contini Bonacossi Collectie Florence

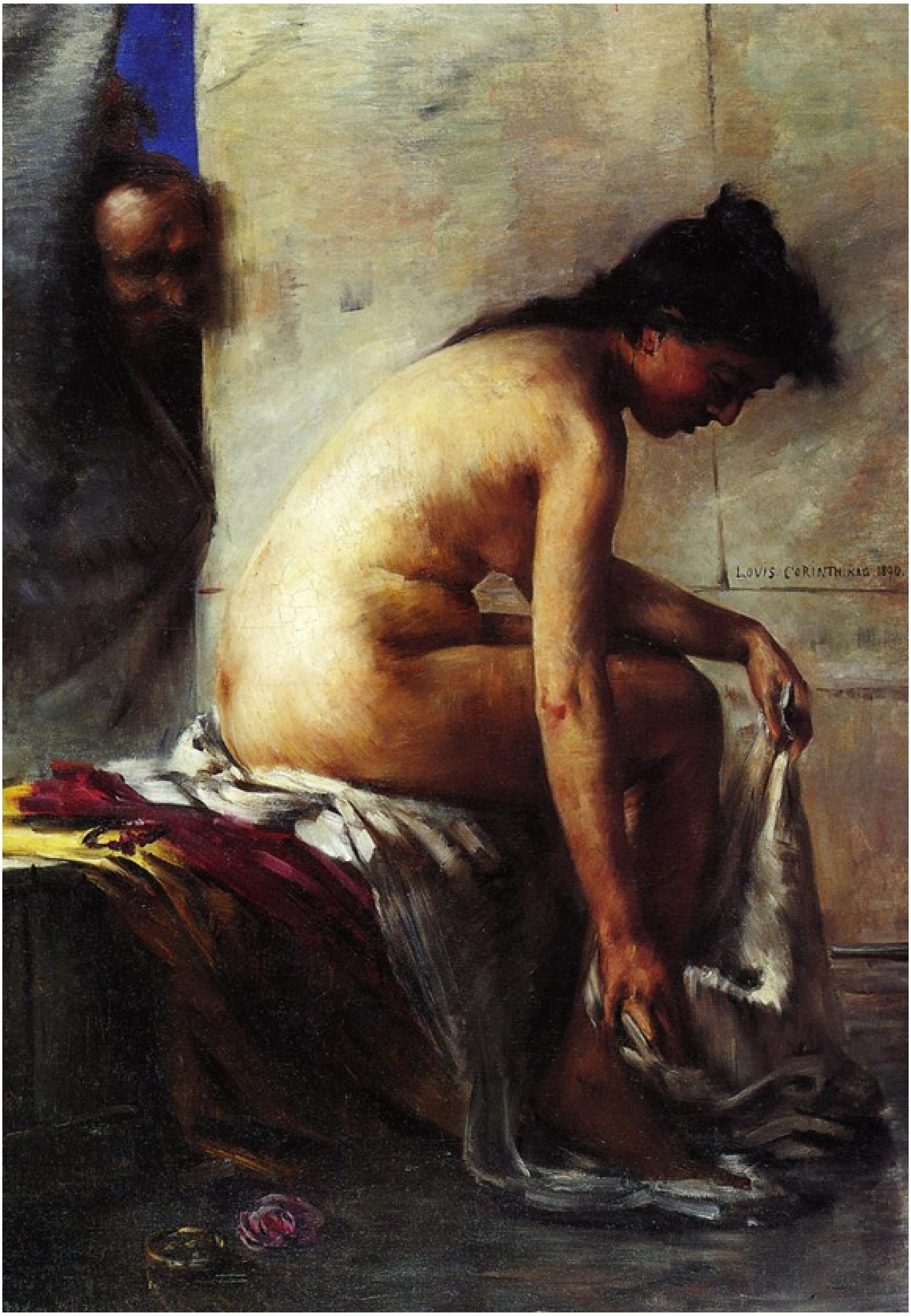
Jean Baptiste Santerre	ca.	Louvre
1651-1717	1704	Parijs

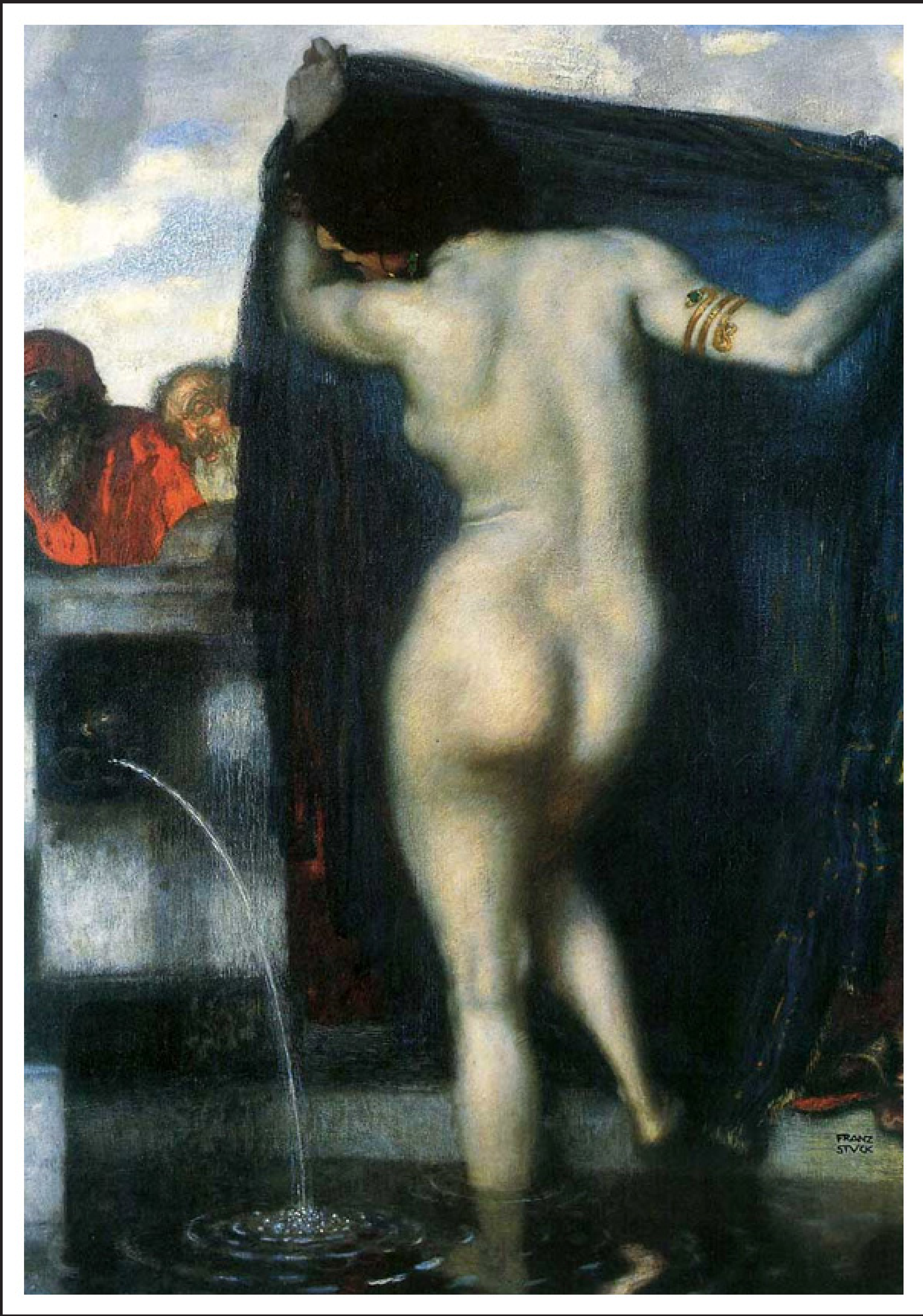
Pieter Pauwel Rubens	1607	Galleria Borghese
1577-1640	1608	Rome

Anthonie van Dyck	1621	Alte Pinakothek
1599-1641	1622	München

Lovis Corinth 1858-1925 | 1890 | Museum Folkwang Essen

Franz von Stuck
(1863-1928)

1904

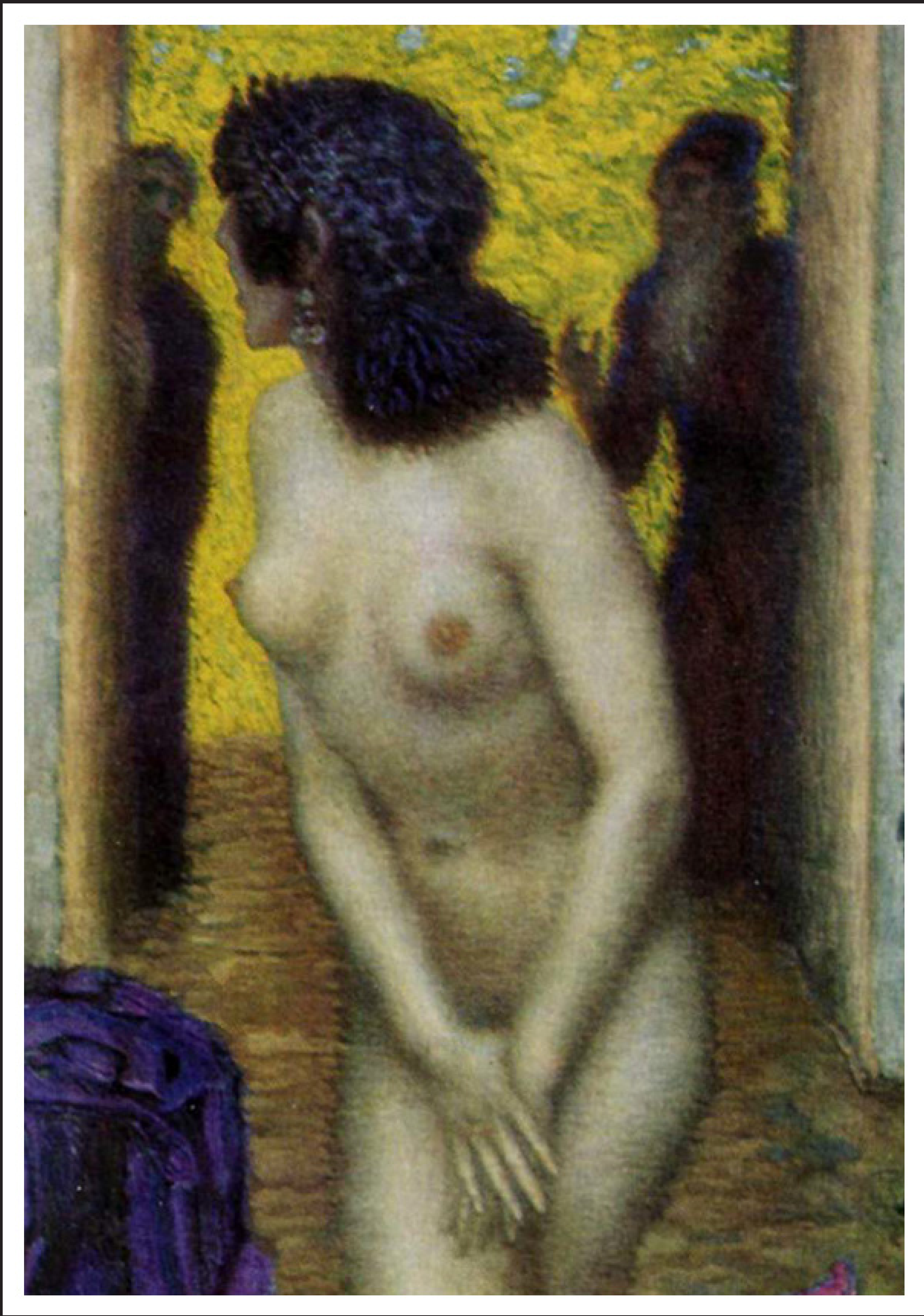
-
-

Pieter Pauwel Rubens 1577-1640	1636 1639	Alte Pinakothek München

Sebastiano Ricci (1569-1734)	1725 1726	Galleria Sabauda Turijn

Franz von Stuck
(1863-1928)

ca.
1913

Privécollectie
Duitsland

Frederick Goodall
(1822-1904)

Privécollectie
Engeland

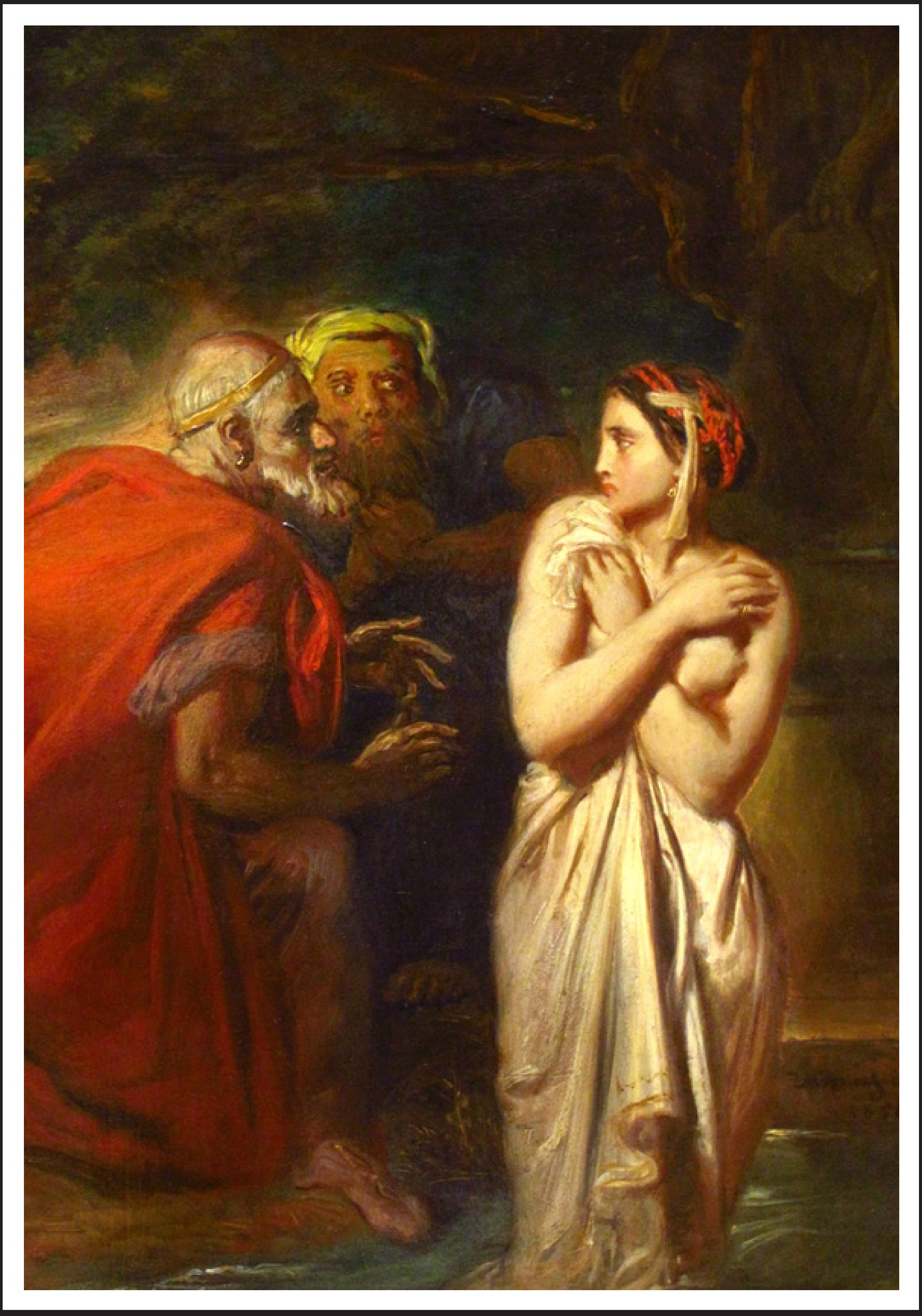
Bernardo Luini (1480/82-1532) | 1521 1525 | Borromeo Collectie, Museum Liechtenstein, Wenen

Rembrandt (van Rijn)
(1606-1669)

1636

Mauritshuis
Den Haag

Théodore Chasseriau
(1819-1856)

1856

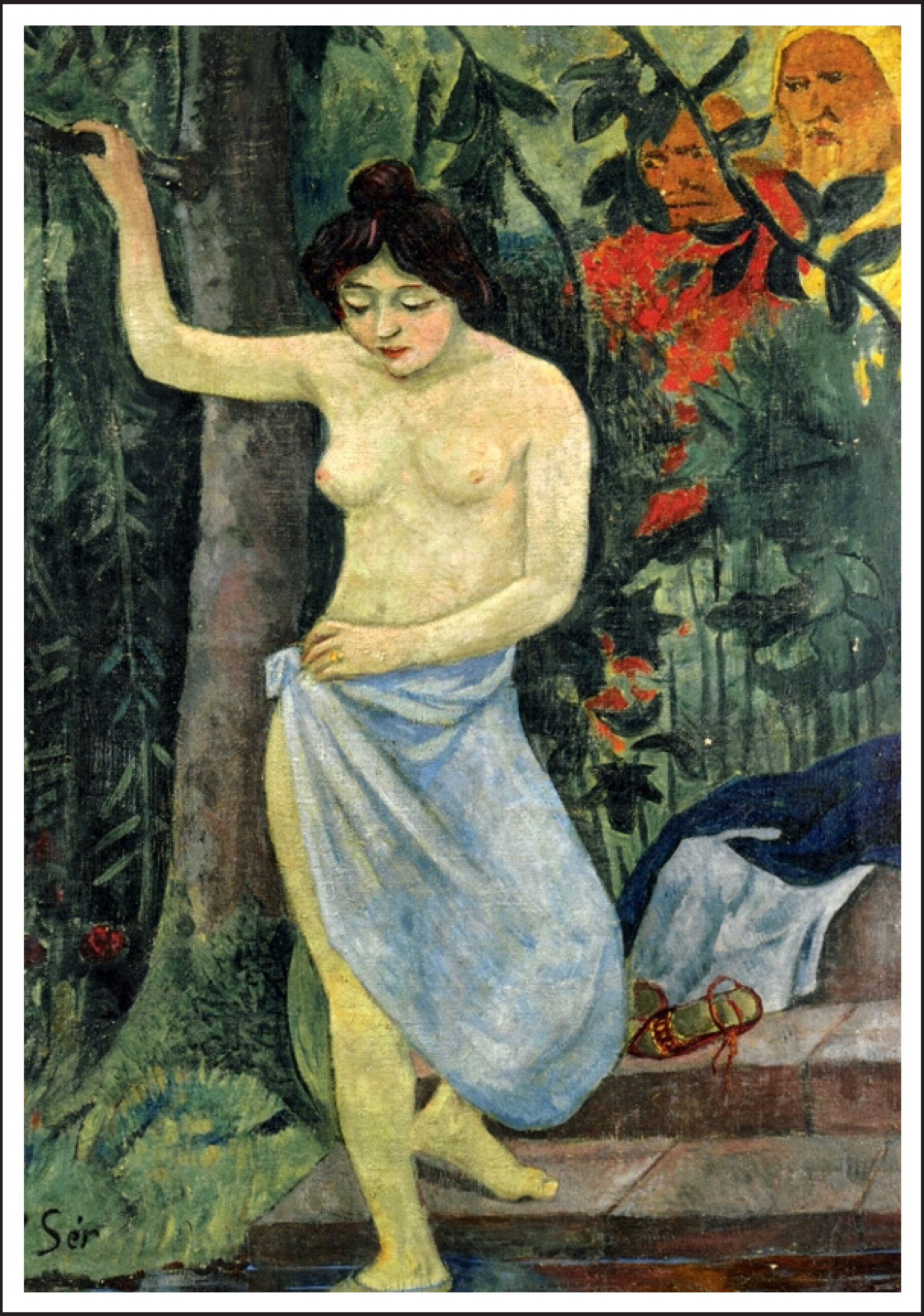
Louvre
Parijs

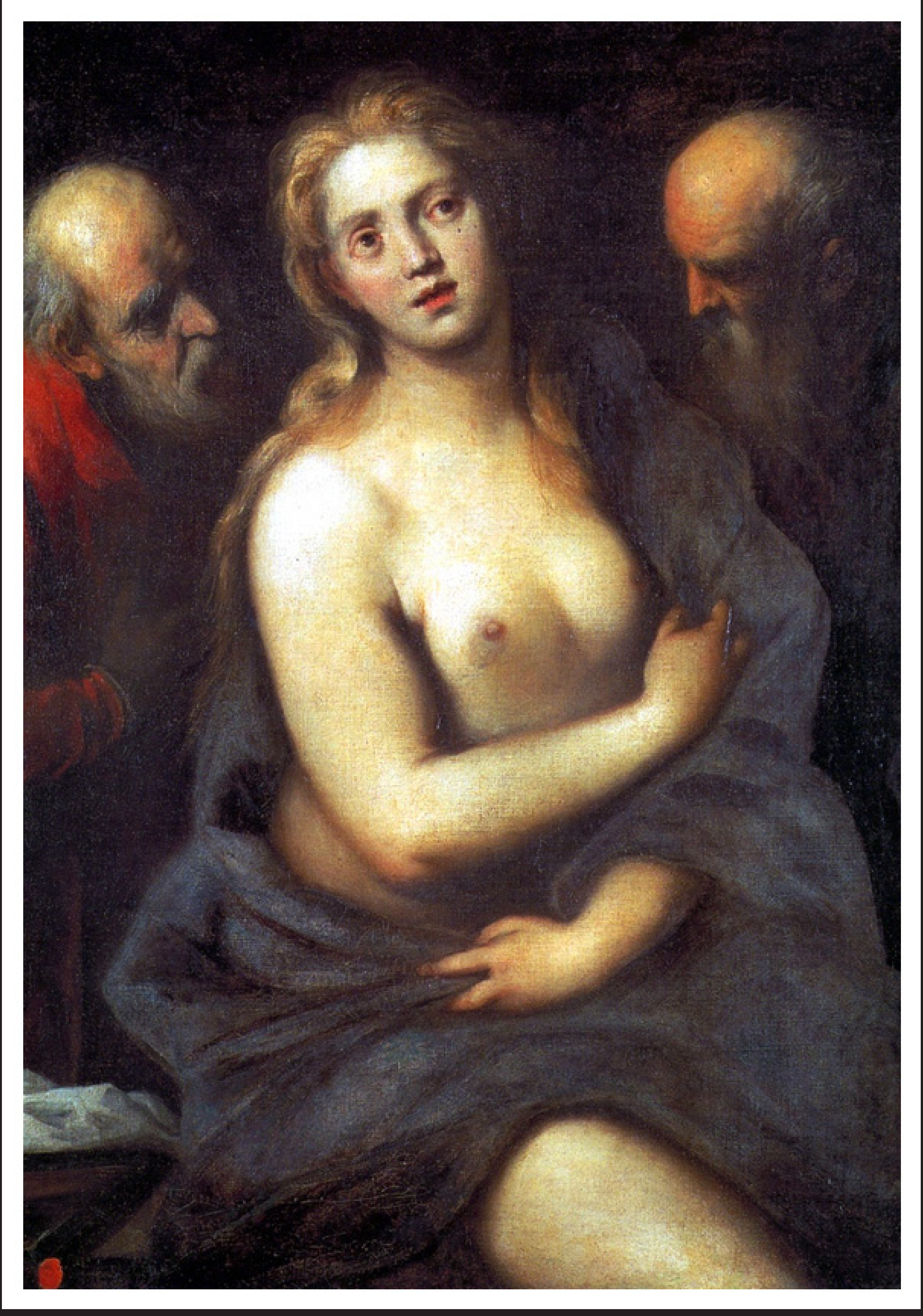
Sisto Badalocchio Rosa
(1585-1648)

ca.
1609

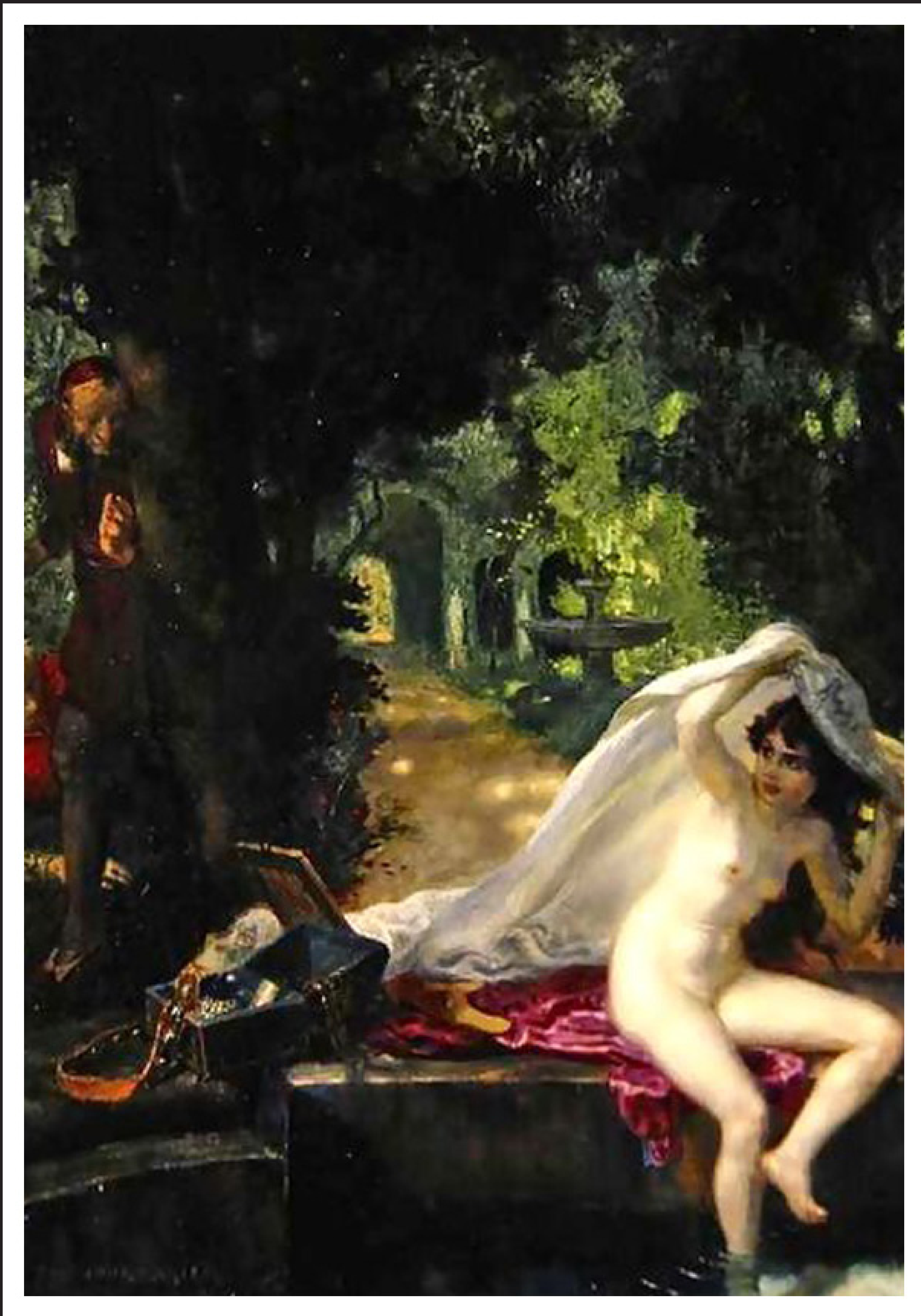
Ringling Museum of Art
Sarasota

Paul Serusier - Privécollectie
(1864-1927)

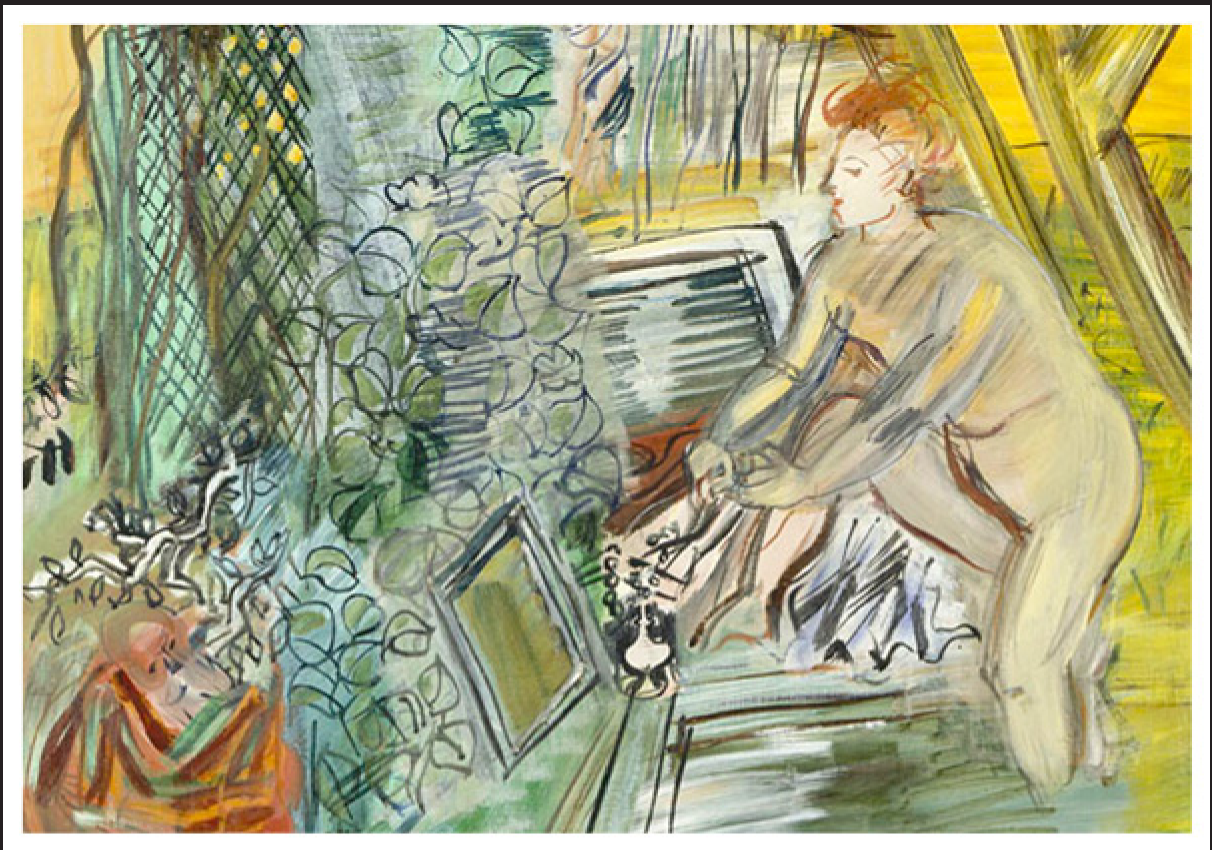
Jacopo Palma il Giovane - Galleria dell'Accademia
(1544-1628) Venezia

Théodor Baierl - -
(1881-1932) -

Valentin de Boulogne (1591-1632) | 1625 | Louvre Parijs

Raoul Dufy (1877-1953) | - | -

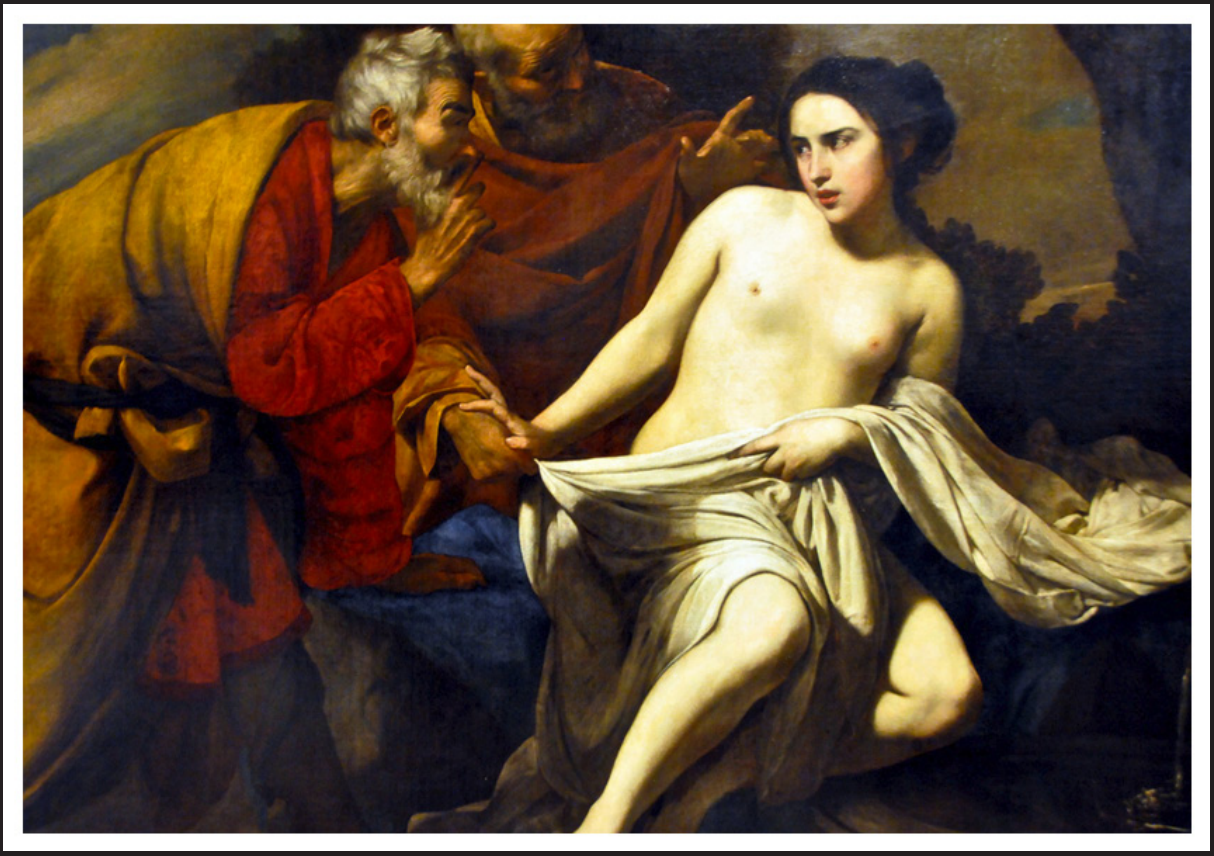
Anoniem - Musée des Beaux-Arts
- Rennes

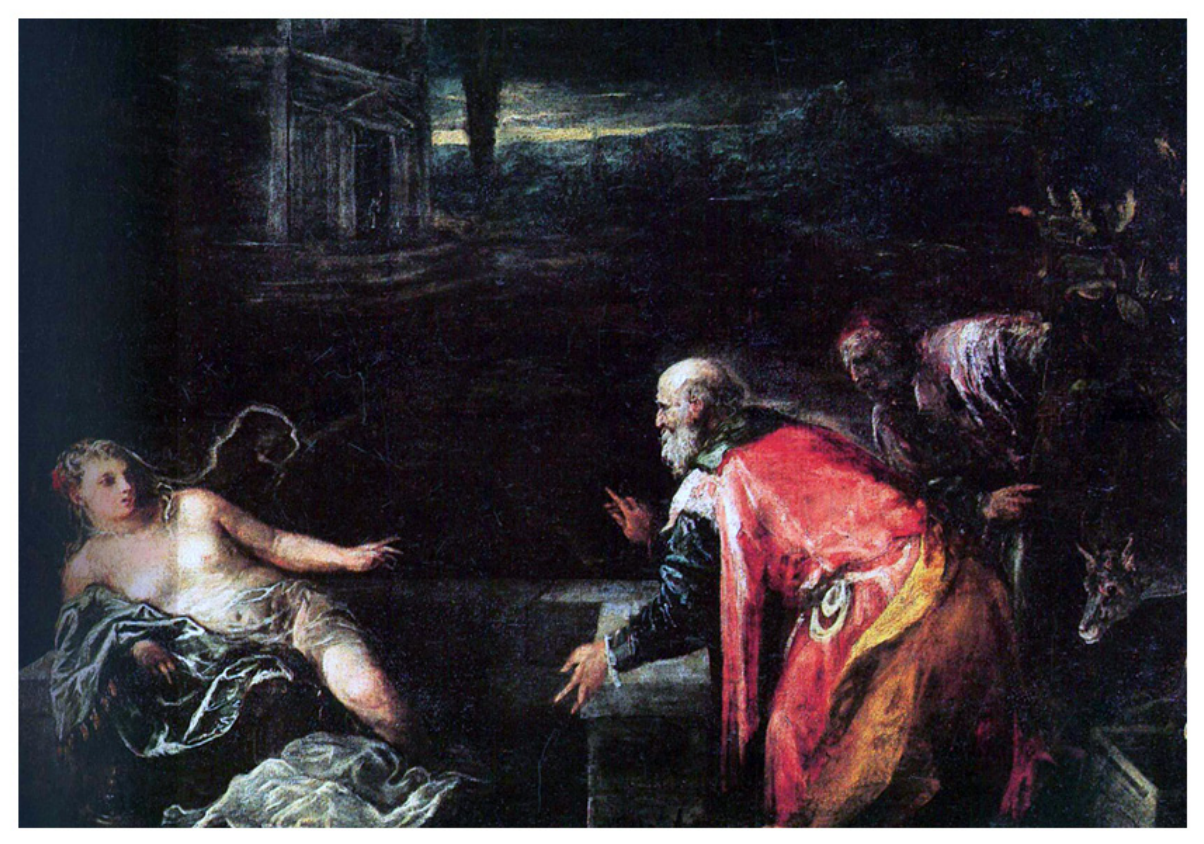
Jacob Jordaens 1653 Statens Museum for Kunst
(1593-1678) Kopenhagen

Andrea Vaccaro -
(1604-1670) -

Massimo Stanzione - Städel Museum
(1586-1656) Frankfurt

Jacopo Bassano
(1510-1592)

1571

Musée des Beaux-Arts
Reims

Hendrick Goltzius
(1558-1617)

Museum of Fine Arts
Boston